

Ana Filip

Salva - prima comună membră a Astei din 1861

Salva – first village member of Astra in 1861

Prof. Ana Filip¹

The principal of review, teacher Ana Filip, presents the history of Salva village as member of „Astra”. Using documents and edited sources, she looks like that commune was the first of all the villages from Transylvania which became member of this prestigious institution. Also, she presents the astriste activity of members from the village during the time, from the start and until today.

Key words: Nechita Ignat, Basiliu Dumbrava, Tiberiu Morariu, life member.

Comuna Salva (jud. B-N), așezată la confluența râului Sălăuța cu Someșul Mare – se află la intersecția a trei drumuri principale care legau trei provincii românești importante: Transilvania, Maramureș și Bucovina. Este o locuire străveche cu urme începând din neolitic și apoi toate epocile care au urmat, cu o populație relativ numeroasă până în sec. al XVIII-lea fiind mult mai populată decât Năsăudul. După unii cercetători ar fi o enclavă romană care a continuat să existe până azi cu același nume, dovadă fiind cele trei fortificații din jurul localității, în cele trei direcții principale. Locuitorii Salvei,

¹ Președinte cerc Salva al „Astei”. E-mail: astrasalva@yahoo.com.

„Salva – first village member of Astra in 1861”, *Astra*

Salvoensis, 1, p. 6-12

întotdeauna oameni liberi, au fost dornici de ridicarea prin învățătură, de aceea încă de la începutul secolului al XVII-lea în Salva sunt pomeniți „ludi-magistri” – dascăli, probabil preoți sau diaconi ca „studiosus et cantor – fiul popii Ioan din Salva”, iar apoi printre „ludi Magistri” este enumerat „fiul popii Vasile, în Salva”².

Începând de la 1800, la Salva exista o școală cu clădire proprie, ce există și astăzi în centrul comunei. În această școală a învățat Nechita Ignat, fiul grănicerului Dumitru Ignat, zis Moldoveanul, cel ce își va lega numele de înființarea „Astrei” între 1860-1861 și care va înscrie în „Astra” întreaga comună în 1861.

Se știe că „Astra” nu a apărut din senin ci în urma mai multor acțiuni desfășurate de românii transilvăneni pentru emancipare națională, socială și culturală. De aceea, când s-a hotărât înființarea Asociațiunii, la Sibiu au fost prezenți numeroși reprezentanți din toată Transilvania, Maramureș, Banat, Crișana. Din Salva au fost prezenți la Sibiu: un ofițer, Nechita Ignat, doi preoți, Ioane Dumbravă și Ioane Catone și studentul Basiliu Dumbravă, care și-au pus semnătura pe primul demers de creare al Asociațiunii din 10 mai 1861, numit „*Rogaciunea mai multor bărbați fruntași ai națiunii noastre către*

² Prof. Dionisie Piciu și prof. Gavrilă Iacob, *Școala și dascălii ei*, în vol. „Salva – reperi monografice”, coord. prof. Ana Filip și prof. Ioan Morariu, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2005, p. 245.

Ana Filip

*inalt'a Locotiniță a adunării consultatoare in privintia infiintarii unei asociatiuni pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu"*³. Nechita Ignat participase la revoluția din 1848, și a fost luat prizonier cu întreg batalionul, deoarece refuzase să tragă în răsculații sârbi^{4,5}. El va fi înlăgărat la Budapesta și va scrie memoriile din revoluție, care ulterior vor fi folosite de Gheorghe Barițiu în istoria sa.

După desființarea Regimentului de graniță din Năsăud, Nechita Ignat trece în Regimentul 50 la Alba-Iulia, unde este avansat la gradul de locotenent. Nechita Ignat nu se mulțumește numai cu acțiunile de pe câmpul de luptă și s-a implicat și în scrierea evenimentelor pentru a lăsa moștenire urmașilor faptele istorice și mai ales s-a implicat în crearea Asociațiunii „Astra”, fiind unul din cei mai activi membrii ai ei și mobilizând pe alți săteni: preoți, învățători, studenți, țărani știutori de carte la acțiunile ei. După 1868 a plecat, la cererea Guvernului de la București în România, unde își va pune toată priceperea și experiența la reorganizarea armatei române prin elaborarea primului regulament modern al armatei

„Serviciul în campanie” ce se va pune în aplicare în Războiul de

³ Ioan Seni, *Pagini din istoricul Despărțământului ASTRA Năsăud (conferință, ms. dactil, bibl. Astra Sibiu)*, Sibiu, 2011, p. 11.

⁴ Pentru mai multe informații despre viața și activitatea marelui sălăuan care a fost Nechita Ignat, a se vedea, de exemplu, articolul lui Ioan Cernucan: Ioan Cernucan, *Contemporani ai războiului pentru independență: maiorul Nechita Ignat și învățătorul bârgăuan Ilarion Bozga*, în revista „Arhiva Someșană”, Seria a II-a, vol. IV (1976-1977), Năsăud, 1977, pp. 45-50.

„Salva – first village member of Astra in 1861”, *Astra*

Salvoensis, 1, p. 6-12

Independență din 1877-1878, la care va participa activ și el, distingându-se prin fapte eroice la Grivița și Rahova și va escorta la București cu batalionul său pe cei peste 10000 de prizonieri turci.

După primirea aprobărilor necesare de la curtea Imperială, când s-a creat „Astra”, bravul ofițer Nichita Ignat era din nou prezent la Sibiu cu cei doi preoți și studentul amintiți și se înscrie ca membru ordinar, figurând la numărul 36 din statute, iar la numărul 37 se înscrie întreaga comună Salva⁵.

Întorși de la Sibiu, preoții vor anunța la biserică marea realizare a românilor și după Sfintele Liturghii, țineau în cele două biserici cuvântări despre viitorul românilor și ce trebuie făcut pentru a apropia acest viitor, prin buna organizare, învățatură, și participare la acțiunile întreprinse. În 1870, Salva devenea membru pe viață al „Astrei”, contribuind cu 100 florini la fondurile ei. Ca membru colectiv, Salva este astristă dn 1861, dar primul membru nominal (după Nechita Ignat, care era plecat al București), a fost, din 1883, preotul Ioane Catone, căsătorit cu Elisabeta Coșbuc, sora poetului, care va organiza temeinic „Astra”, înființând „Cercul Astra la Salva” în 1898, cu 18 membrii și conducere aleasă în adunarea generală: preotul Basiliu Dumbravă - președinte, Nicolae Mihăiese -

⁵ ***, *Actele privitoare la Urdirea și înființarea Asociațiunii Transilvane pentru literatura română, și cultura poporului român*, Tipografia diecesana, Sibiu, 1862, p. 9.

Ana Filip

bibliotecar și Vasile Pop – controlor⁶. Cu acea ocazie s-au pus bazele unei biblioteci populare comunale la Salva, prima donație de 82 volume fiind făcută de către „*Despărțământul Astra Năsăud*”, și de ceilalți membri⁷.

Cercul „Astra” Salva a mobilizat pe săteni la toate acțiunile organizate. De la Năsăud veneau profseorii de la gimnaziu și țineau „*conferințe lămuritoare*”, amintim pe Virgil Șotropa - viitorul academician, Nicolae Drăganu, Emil Mărcusiu și M. Linul. Sub îndrumarea „Astrei”, Salva a cunoscut o dezvoltare vizibilă în scurt timp: s-a creat o „*Reuniune de însoțire și consum*” cu un capital de 5000 coroane și o „*Reuniune de consum și valorizare*” care va impulsiona viața economică a localității.

În 1911 s-au făcut noi alegeri și s-a reorganizat cercul local, ocazie cu care se înscriu încă 10 membrii și se alege noua conducere: preotul Iuliu Morariu – președinte, învățătorul Nicolae Mihăiese secretar, Vasile Pupeză – casier și primarul Ion Vertic – controlor. Preotul Iuliu Morariu și învățătorul Leon Mihăiese vor fi prezenți la adunarea de la 1 decembrie de la Alba-Iulia⁸.

⁶ Prof. Ana Tohati Filip, *Salva și Astra*, în vol. „*Salva, repere monografice*, coord. prof. Ana Filip și prof. Ioan Morariu, Editura George Coșbuc, Bistrița, 2005, p. 325.

⁷ ***, *Din sinul Asociațiunii – din despărțeminte*, în rev. „*Transilvania*”, anul XXXII, nr. IV, Maiu, Sibiu, 1901, pp. 47-48.

⁸ Iar din 1919, preotul Iuliu Morariu va deveni membru pe viață al Astrei. A se vedea în acest sens: ***, *Raportul general al comitetului central al „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” despre lucrările îndeplinite și despre situația asociațiunii în anul 1918 și o privire asupra lucrărilor comitetului în anii 1913-1917*, în rev. „*Transilvania*”, anul L, 1 Decembrie, nr. 1-12, Sibiu, 1919, p. 30.

„Salva – first village member of Astra in 1861”, *Astra*

Salvoensis, 1, p. 6-12

La 22 iunie 1919, prima adunare după marea unire, s-au înscris 5 membrii fondatori, 30 membrii pe viață, 30 membrii activi și 50 membrii ajutători. Din cotizațiile membrilor s-au strâns 8392, 10 coroane, cea mai mare sumă la un cerc „Astra” de până atunci.

Activitatea a continuat cu și mai mare însuflețire. La Salva erau solicitați și veneau marii dascăli și medici năsăudeni, care țineau conferințe pe diferite teme: doctorii Al. Ciplea și E. Bodescu, prof. V. Bichigean și Sandu Manoliu.

După 1927, „Astra” era impulsionată de tânărul asistent universitar Tiberiu Morariu, care ținea conferințe despre problemele practice ale sătenilor: oieritul, întreținerea pășunilor alpine, meșteșugurile tradiționale - vâltoritul și piuăritul etc. În 1935 la Adunarea Generală de la Satu-Mare, Tiberiu Morariu a fost ales în Secțiunea de Geografie și Etnografie, iar în 1939, la Adunarea Generală a „Astrei” de la Cluj participau alături de Tiberiu Morariu și un număr de 35 de tineri îmbrăcați în splendidele costume naționale cu clopuri cu păuni, pieptare cu ciucuri, brâie pe picior, dovedind încă o dată implicarea puternică a tineretului din Salva în acțiunile „Astrei”.

În timpul celui de-al doilea război mondial (1940 - 1945), activitățile „Astrei” s-au redus, iar în timpul regimului comunist a fost desființată.

Cercul Astra s-a reînființat în 26 martie 1993, fiind prezenți din partea DNA Năsăud: părintele protopop Ioan

Ana Filip

Dâmbu, profesorii Traian Pavelea, Romului Berceni, inspectorul genreal al ISJ B-N, Gheorghe Pop și Ioan Seni, președinte DNA. S-au înscris 58 de membrii cu o contribuție de 16160 lei, cea mai mare sumă depusă până atunci la DNA. Evenimentul se lega de comemorarea a 230 de ani (1763 - 1993) de la martiriul lui Tănase Todoran, în urma revoltei grănicerilor năsăudeni de pe platoul Mocirlă din Salva în zilele de 10 - 12 mai 1763.

În 15-16 mai 1993, la două luni după crearea cercului „Astra”, la Salva s-a desfășurat Adunarea Generală a Despărțământului „Astra”, ocazie cu care s-au ales membrii comitetului local Salva: președinte prof. Ana Filip, vicepreședinte Macedon Tofeni, impiegat, secretar Lucia Todoran, directorul căminului cultural și membrii: preotul Dumitru Morariu, primarul Gavrilă Ceuca, prof. Vasile Puica și învățătorul Ioan Țâmbulea. Erau prezenți ca invitați ai „Astrei” centrale: profesorul V. Grecu - Sibiu, Pompei Boca, fost prefect - Bistrița, prof. univ. dr. Liviu Maior, ministrul învățământului.